

Посилання

1. Бялосинская Н., Панченко Н. Косой дождь // Владимир Нарбут. Стихотворения. – М.: Современник, 1990. – 446 с.
2. Нарбут Т.Р., Устиновский В.Н. Владимир Нарбут // Новобасманная, 19. – М.: Художественная литература, 1990. – 750 с.
3. Бавин С., Семибратова И. Владимир Нарбут // Судьбы поэтов Серебряного века: Библиогр. очерки. – М.: Кн. палата, 1993. – С. 323.
4. Миронов А.В. Владимир Нарбут: творческая биография: автореф дис. ...канд. филол. наук. – Екатеринбург, 2007. – 24 с.
5. Лавринова Александра. Пантеистическое мироощущение и модель «Заповедного» пространства в поэзии В.И. Нарбута http://window.edu.ru/window_catalog/pdf2txt?p_id=48348&p_page=24
6. Миронов А.В. Жизненный мир в поэтическом воплощении Владимира Нарбута / А.В. Миронов // Пушкинские чтения 2001. – СПб: Ленинградский государственный областной университет им. А.С. Пушкина, 2001. – С. 41–48.
7. Миронов А.В. Воздушная и водная стихия в первой поэтической книге В. Нарбута «Стихи» (1910) / А.В. Миронов // Пушкинские чтения – 2005: Материалы X международной научной конференции «Пушкинские чтения» (6 июня 2005 г.). – СПб: Ленинградский государственный университет им. А.С. Пушкина, 2005. – С. 262–268.
8. Рогачева Н.А. Мифологические мотивы в поэзии Владимира Нарбута // Художественная литература, критика и публицистика в системе духовной культуры: Сборник статей. Вып. 6. – Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2005. – С. 79–86.
9. Косяк Л.И. Топос сада в поэзии Н.С. Гумилева // Творчість М. Гумільова в контексті культури срібного віку: Тези міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-літтю від дня народження М. Гумільова. – Дрогобич, 1996.
10. Владимир Нарбут. Стихотворения. – М.: Современник. – 1990.
11. Нива – 1912, № 14.
12. Василенко М.П. Моя жизнь // Василенко Микола Прокопович. Вибрані твори: У 3 т.: Т.3. Спогади. Щоденники. Листування. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. – 720 с.
13. Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. – Ленинград: Искусство, 1985.

Заика В.В. Глуховские мотивы стихотворения В. Нарбута «Левада»

В статье рассматривается авторская версия расшифровки образов в стихотворении В. Нарбута «Левада».

Ключевые слова: левада, Глухов, природа, символы, образ, стихотворение.

Zaika V.V. Hlukhiv's appearances of V. Narbut's poem «Levada»

The author version of decoding of appearances in the V. Narbut's poem «Levada» is examined in the article.

Key words: levada, Hlukhiv, nature, characters, appearance, poem.

29.03.2011 р.

УДК 94 (477.5)«1909-1910»: 37(09)

С.М. Єсюнін

**БРАТИ СМОЛИЧІ:
РІК У ГЛУХІВСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ**

На основі архівних та опублікованих джерел подаються біографічні матеріали про юнацькі роки (1909-1910) історика і богослова Ігоря Смолича та письменника Юрія Смолича, які вони провели у місті Глухові. Також подані відомості про їх батька – педагога Корнелія Смолича.

Ключові слова: Ігор Смолич, Юрій Смолич, Глухівська гімназія.

Серед видатних людей, чие життя пов'язане з Сіверщиною, і зокрема з містом Глуховом, видне місце займають брати Ігор та Юрій Смоличі.

Ігор Корнелійович Смолич (27.01.1898 – 2.11.1970) – історик, філософ, богослов, з 1920 р. в еміграції, доктор філософії східноєвропейського інституту Вільного університету Берліна, доктор богослов'я Сергієвського православного Богословського інституту, активний діяч Німецької єпархії РПЦ Московської патріархії, автор фундаментальних праць з історії Православної Церкви: «Жизнь и учение старцев», «Русское монашество», «История Русской Церкви: 1700-1917: в 2 частях» та ін. Похований у Берліні [9; 10; 11].

Юрій (Георгій) Корнійович Смолич (25.06.1900 – 26.08.1976) – письменник, журналіст, театральний критик, автор автобіографічної трилогії «Наші тайни», «Дитинство» і «Вісімнадцятилітні», романів про воєнні роки «Вони не пройшли» і «Ми разом були в бою», дилогії «Мир хатам, війна палацам» і «Реве та стогне Дніпр широкий», мемуарної трилогії «Розповідь про неспокій...» та ін., редактор журналів «Сільський театр» (1926-1929), «УЖ» (1928-1929), «Червоний шлях» (1935), «Літературний журнал» (1936-1937), «Україна» (1943-1950), член правління Спілки письменників СРСР (1942-1976), голова правління Спілки письменників УРСР (1971-1973), Герой Соціалістичної праці. Похований у Києві [13, 6-25; 14, 4-15].

Біографії та творчі здобутки видатних братів, особливо Юрія Смолича, добре дослідженні та знайшли відображення у мемуарній літературі, наукових публікаціях, енциклопедіях, періодиці [9, 13-14]. Але у згаданих джерелах досить обіжно згадуються юнацькі гімназійні роки братів, які пройшли у Глухові (1909-1910). Більшість джерел навіть не вірно подають роки життя братів Смоличів у згаданому місті. Спробуємо дослідити цей період, який був для майбутніх історика-богослова та письменника особливо важливим у плані становлення світогляду.

Перед викладенням матеріалу зробимо пояснення: Юрій Корнійович Смолич за гімназійними документами значився як Георгій Корнелійович, але вже у студентські роки він став підписуватися як

Юрій, а в «Корнійовича», – як пояснював сам письменник, – «мене перетворили органи міліції, видавши паспорт у 1931 році» [12, 378]. Тому у нашому дослідженні будемо використовувати ім'я у варіанті – Юрій (Георгій).

Народились і вирости брати у вчительській родині. Батько, Корнелій Іванович Смолич (1863-1915), закінчив фізико-математичний факультет Московського університету, все життя займався учительською справою, викладаючи фізику та математику в гімназіях різних міст, захоплювався літературою, музикою (грав на піаніно), астрономією, був, навіть, членом Французької асоціації астрономів та кореспондентом французького журналу «Астрономічний бюлетень». Мати, Олена Адамівна Смолич (у дівочтві – Сташинська), закінчила інститут шляхетних дівчат у Києві, була вчителькою жіночих шкіл. За спогадами Юрія (Георгія), мати була «надмірно захопленої натури, дуже привітна господиня» [12, 369]. У сім'ї Смоличів панував культ літератури, музики і квітів, що відповідно позначився на світосприйнятті їхніх дітей.

Учительська родина часто міняла місце роботи, а отже, і проживання. Закінчивши з відзнакою університет, Корнелій Іванович Смолич отримав ступінь кандидата Московського університету та 8 жовтня 1883 р. вступив у державну службу в чині колезького секретаря. Згодом він дістав призначення в Київський учбовий округ, до якого входили Київська, Чернігівська, Подільська та Волинська губернії. У навчальних закладах саме перших трьох губерній й довелося йому викладати фізику та математику майже 30 років.

У 1887-1891 рр. К.І. Смолич викладав у жіночій гімназії міста Новозибкова (Чернігівська губ.), де одружився на вчительці історії, географії та німецької мови Олені Адамівні Сташинській, що працювала у тій же гімназії доглядачем [2, 200; 3, 158].

У 1891-1905 рр. молода родина учителів жила в Умані, де К.І. Смолич викладав у чоловічій гімназії. Тут Корнелій Іванович піднявся у таблиці про ранги до чина статського радника [4, 107, 132; 5, 233]. Саме під час тривалого перебування в Умані в родині Смоличів народилися діти: у 1894 р. – Наталя, у 1898 р. – Ігор, у 1900 р. – Юрій (Георгій).

У 1905-1907 рр. К.І. Смолич знову повернувся до Чернігівської губернії – учителем математики і фізики та виконуючим обов'язки інспектора чоловічої гімназії міста Стародуб [6, 81].

Наступним місцем роботи стало містечко Біла Церква Київської губернії, де він у 1907-1909 рр. обіймав посаду інспектора чоловічої гімназії та учителя математики, фізики і космографії [7, 31]. У ту саму гімназію пішов навчатись старший син Ігор – він успішно закінчив у Білій Церкві підготовчий та перший класи.

1 липня 1909 р. статський радник Корнелій Іванович Смолич отримав призначення до Глухівської чоловічої гімназії [8, 489]. Він був прийнятий на вже звичну для нього посаду учителя математики і фізики з виконанням обов'язків інспектора. Учительська родина оселилась на службовій квартирі у приміщенні, що було на території гімназійного подвір'я [13, 99].

Глухівська чоловіча гімназія вела свою історію від 1 серпня 1870 р., коли повітове училище було реорганізоване у 4-х класну прогімназію. У 1874 р. прогімназія стала 6-ти класною, а у 1889 р. отримала статус класичної гімназії. В 1909 р., коли до Глухова приїхала родина Смоличів, чоловіча гімназія розміщалась у казенній будівлі по вул. Києво-Московській (нині – один із корпусів Глухівського національного педагогічного університету), займаючи лише перший поверх площею 214 кв. саж. На другому поверсі перебувало повітове земство. Викладачів нараховувалось 15 осіб, учнів 319, які навчались у восьми основних та одному підготовчому класах. Директором гімназії був статський радник Карл Іванович Каужен, німець за походженням, який закінчив філологічний інститут у Лейпцизі, на державній російській службі перебував з 1891 р., викладав латину. Почесним попечителем навчального закладу був Олександр Миколайович Терещенко [7, 33-35]. У 1910 р. земство переїхало в інше приміщення, отож вся двоповерхова будівля перейшла у розпорядження гімназії. Це дозволило навчальному закладу облаштувати нові аудиторії, виділити квартири для викладачів та облаштувати домову церкву [8, 36-38].

К.І. Смолич отримав посаду інспектора та години математики замість статського радника Івана Яковича Плаксіна, який, прослуживши 30 років на викладацькій ниві, пішов на пенсію. 14 серпня 1909 р. до Глухівської гімназії були зараховані діти Корнелія Івановича: у другій клас Ігор, у підготовчий – Юрій (Георгій) [1, арк. 99, 102]. Платня за навчання складала 40 руб. на рік, але брати навчались безплатно, бо мали «привілей» як онуки героя оборони Севастополя. Справа в тому, що їх дід по матері (батько Олени Адамівни) – Адам Сташинський, поляк, штабс-капітан драгунського полку, відзначився під час оборони Севастополя 1854-1856 рр. Саме завдяки його подвигу за тодішніми законами дітям та онукам забезпечувалося безплатне навчання в усіх школах Російської імперії. Тому Олена Адамівна, незважаючи на походження із міщан Батуріна Чернігівської губернії, отримала освіту в Київському інституті шляхетних дівчат, а її діти Наталя, Ігор та Юрій (Георгій) – у гімназіях [1, арк. 98; 13, 368].

Юрію (Георгію) Смоличу перший рік навчання дався легко: три предмети (Закон Божий, чистописання, малювання) на «відмінно», два (арифметика та російська мова) – на «добре», поведінка та

старанність – «5», увага – «4», отожд хлопця перевели у перший клас [1, арк. 101]. Додамо, що класним керівником у майбутнього письменника був досвідчений учитель підготовчих класів, випускник Глухівського учительського інституту Олексій Іванович Громико.

Ігор Смолич закінчив другий клас наступним чином: два предмети на «відмінно» (Закон Божий та арифметика), сім на «добре» (російська, німецька, французька мови, природознавство, історія, географія та малювання), поведінка, старанність та увага – «5». Класним керівником був учитель німецької мови Карл Робертович Беккер [1, арк. 103].

Взагалі відзначимо, що рівень викладацького складу Глухівської гімназії був надзвичайно високим. Сім вчителів – російської мови Іван Миколайович Александров, математики Михайло Варфоломійович Яворовський та Сергій Євсейович Крижановський, фізики та математики Корнелій Іванович Смолич, природознавства Сергій Олександрович Криловський, німецької Карл Робертович Беккер, історії та географії Василь Андрійович Мальченко – мали університетську освіту; три вчителі – давньої та французької мови Михайло Павлович Крашенинников, французької мови Віргінія Францівна Рагомська, підготовчих класів Олексій Іванович Громико – інститутську; вчитель малювання Іван Кононович Литовченко закінчив академію мистецтв, учитель російської мови Дмитро Павлович Совіцький – духовну академію [7, 33-35].

У автобіографічній повісті «Дитинство» Ю. Смолич згадує декілька дитячих епізодів із свого життя, серед яких й Глухівську гімназію, гімназійне подвір'я, деякі міські вулиці, цвинтар, сінематограф «Ілюзіон», куди полюбляла ходити його бабуся, «найкращого на все місто Глухів парикмахерського підмайстра, мсьє Жоржа», будинок «поштового чиновника, колезького асесора Бови» [13, 99-117].

Пропрацювавши лише рік у Глухові, 1 серпня 1910 р. К.І. Смолич отримав чергове призначення в інше місто. На цей раз його відправили у Подільську губернію на посаду вчителя математики Кам'янець-Подільського восьмикласного середнього технічного училища. Отожд, й сини Ігор та Юрій (Георгій) 12 серпні 1910 р. були виключені із Глухівської гімназії та 17 серпня зараховані до Кам'янець-Подільської гімназії [1, арк. 96-97, 99-102]. Родина Смоличів відправилась із Сіверщини у губернське місто Поділля. Так почався подільський період життя родини Смоличів.

Таким чином, аналіз архівних та статистичних джерел дає нам можливість точно встановити період життя Ігоря та Юрія (Георгія) Смоличів у Глухові, а також навчання їх у місцевій гімназії. У Глухові брати вчилися від 14 серпня 1909 р. до 12 серпня 1910 р.

Посилання

1. Державний архів Хмельницької області, ф. 319, оп.1, спр. 1005, 361 арк.
2. Календарь Черниговской губернии на 1886 год / [сост. К.В. Корвин-Пиотровский]. – Чернигов: Тип. губ. правления, 1885. – [отд. I-V], 342, [Адрес-календарь], 214 с.
3. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1889 год. Ч. IV: Черниговская губерния. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1889. – 180 с.
4. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1891 год. Ч. IV: Черниговская губерния. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1891. – 115 с.
5. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1903 год. Ч. I: Киевская губерния. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1903. – 278 с.
6. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1906–07 учебный год. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1906. – 375 с.
7. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1909–10 учебный год. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1909. – 563 с.
8. Памятная книжка Киевского учебного округа на 1911–12 учебный год. – К.: тип. т-ва И.Н. Кушнерев и К., 1911. – 495 с.
9. Русские писатели эмиграции: Биографические сведения и библиография их книг по богословию, религиозной философии, церковной истории и православной культуре: 1921-1972 / Составитель Н. М. Зернов. – Boston: G. K. Hall & Co., 1973. – 181 с.
10. Смолич И.К. История Русской Церкви: 1700-1917: В 2 частях. – М.: Валаамский мон-рь, 1997: Ч. 1. – 800 с.; Ч. 2. – 798 с.
11. Смолич И.К. Русское монашество, 988 – 1917. – М.: ЦНЦ Православная энциклопедия, 1997. – 608 с.
12. Смолич Ю.К. Автобиография // Советские писатели. Автобиографии в двух томах. – М: Госполитиздат, 1959. – Т.2. – С.369.
13. Смолич Ю.К. Дитинство; Наші тайни; Вісімнадцятилітні: повість, романи / Упоряд. і приміт. Н. Ішиної; Вступ. ст. В.Г. Беляєва. – К.: Наук.думка, 1987. – 752 с. – (Б-ка укр. літ. Рад. укр. літ.)
14. Смолич Ю.К. Твори у восьми томах / Ю.К. Смолич. – К.: Дніпро, 1983-1986. – Т. 1: Дитинство. Наші тайни. Вісімнадцятилітні: автобіографічна трилогія / Упоряд. О.Г. Смолич. – К.: Дніпро, 1983. – 735 с.

Есюнин С.Н. Братья Смоличи: год в Глуховской гимназии

На основе архивных и опубликованных источников подаются биографические материалы о юношеских годах (1909-1910) историка, богослова Игоря Смолича и писателя Юрия Смолича, которые они провели в городе Глухове. Также поданы сведения про их отца – педагога Корнелия Смолича.

Ключевые слова: Игорь Смолич, Юрий Смолич, Глуховская гимназия.

Yesiunin S.M. Smolych brothers: a year in Hlukhiv gymnasium

On the base of archives and published sources highlights biographical data on the early years (1909-1910) of historian, theologian Ihor Smolych and writer Yurii Smolych, he spent from Hlukhiv. Also submitted information about his father – a teacher Kornelii Smolych.

Key words: Ihor Smolych, Yurii Smolych, Hlukhiv gymnasium. 14.03.2011 p.